

ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

*І. В. Грищенко, к.е.н.,
О. В. Шостак, студентка групи М-11/Іу
Сумський державний університет*

У роботі проаналізовано підходи до визначення поняття «економічний потенціал регіону». Запропоновано авторський підхід до визначення економічної сутності поняття «експортно-імпортний потенціал регіону». Ключові слова: економіка, екологія, потенціал, регіон, довкілля, еколого-економічна безпека.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що останнім часом проблема визначення взаємозв'язку між станом довкілля та регіональною безпекою є предметом досліджень фахівців у галузі економіки, екології та міжнародної політики, які досліджують конкретні аспекти економічної та екологічної безпеки регіонів та концентрують свою увагу на виявленні взаємозв'язку між погіршенням стану навколишнього природного середовища та виникненням економічних конфліктів на регіональному рівні.

У вітчизняній літературі зустрічається декілька підходів до трактування суті економічного потенціалу. Ряд авторів [3, с. 306; 4, с. 73; 5, с. 246; 16, с.178-179], серед яких Є. В. Лапін [13, с. 22-26] виділяють чотири підходи до розуміння суті економічного потенціалу.

Перший підхід базується на тому, що економічний потенціал розглядається як сукупна здатність галузей виробництва і вважають представниками цього підходу таких вчених як Б. М. Мочалов, Д. М. Крук та інших.

Другий підхід передбачає розуміння економічного потенціалу як сукупності ресурсів, що є у наявності і відносять до цього підходу Ю. Личкіна, А. Тодосійчука та інших.

Третій підхід базується на визначенні економічного потенціалу як результату економічних і виробничих відносин між суб'єктами господарської діяльності. Серед представників цього підходу виділяють Л. І. Самоукіна.

Останній, четвертий підхід, що запропонований науковцями передбачає ототожнення термінів «економічний потенціал», «народно-господарський потенціал» та «економічна потужність».

У своїй роботі О. М. Яцкова [19, с. 278-279] пропонує підходи до тлумачення потенціалу, що, по суті, вже наведені науковцями і називає їх як: 1) ресурсний підхід; 2) розгляд потенціалу з позицій спроможності; 3) розгляд потенціалу як можливостей виробничої системи і 4) ототожнення потенціалу з потужністю.

В той же час підходи до розуміння суті економічного потенціалу, що запропоновані в роботі О. А. Крата та М. В. Артюхіної [12, с. 101] включають чотири підходи до розуміння суті економічного потенціалу, що були вже наведені в роботах О. В. Божанової, О. І. Гончар, Є. В. Лапіна, О. М. Яцкової та пропонують ще два підходи до розуміння суті економічного потенціалу: визначати потенціал як максимально можливий обсяг виробництва. Представником даного підходу автори вважають Є. В. Лапіна. Також науковці пропонують визначати потенціал з урахуванням конкурентних переваг, тобто наводять шість підходів до трактування суті економічного потенціалу.

Виділення чотирьох підходів до розуміння сутності економічного потенціалу запропонував О. М. Ждан [10, с. 141], серед яких ресурсний, результативний, виробничий та управлінський.

У своїй роботі Н. Г. Міценко та Г. В. Іванченко [15, с. 205] стосовно розуміння сутності економічного потенціалу крім ресурсного підходу, пропонують виділяти структурний напрям та цільовий підхід.

В джерелі [11, с. 237] автори в якості складових економічного потенціалу розглядають різного роду ресурси, серед яких: фінансові, інформаційні, ресурси організаційної культури системи управління, просторові, трудові, технологічні та технічні ресурси.

І. А. Федоренко в роботі [18] виділяє наступні складові економічного потенціалу як потенціали нижчого рівня: технологічний, інформаційний, природний, трудовий, науковий, організаційно-економічних відносин, техніко-економічних відносин, відносин економічної власності, технічний, господарського механізму, технологічний.

В своїх дослідженнях К. В. Давискіба [8, с. 10] виділяє в якості складових економічного потенціалу регіону наступні елементи: інвестиційний потенціал, інноваційний потенціал, природно-ресурсний потенціал та трудовий потенціал.

Автор роботи [14] в якості складових економічного потенціалу територій включає наступні потенціали більш низького рівня: природно-ресурсний, виробничий, трудовий, науковий, інвестиційний, зовнішньоекономічний та потенціал управління.

В свою чергу В. В. Третяк [17, с. 113] в складі експортного потенціалу регіону виділяє такі складові: ресурсно-сировинний потенціал, промисловий, фінансовий, організаційно-технічний, маркетинговий, кадровий, соціально-культурний, інфраструктурний, інвестиційний та інноваційний потенціали.

С. В. Бестужева [2, с. 66] виділяє такі ж складові експортного потенціалу регіону, як і В. В. Третяк, але додатково-виділяє соціально-екологічний потенціал в складі експортного потенціалу регіону.

Ю. А. Дорошенко та А. Ю. Жулавський в роботі [9, с. 143] розглядають економічний потенціал регіону як систему. В якості складових елементів цієї системи вони виділяють потенціали більш низького рівня: трудовий, виробничий, інвестиційний, природно-ресурсний, інноваційний та інституціональний. Ю. А. Дорошенко, А. Ю. Жулавський та Є. О. Балацький відзначають: «дослідження структури економічного потенціалу передбачає аналіз взаємозв'язків між потенціалами різних рівнів та між потенціалами одного рівня», підкреслюючи, що «при дослідженні структури економічного потенціалу необхідно виходити з принципу системності. У відповідності з цим принципом економічний потенціал розглядається як система, що складається з підсистем, представлених потенціалами різного порядку, які утворюють рівні системи.

Потенціал більш високого рівня складається з потенціалів нижнього рівня» [1, с. 217; 9, с. 144]. Автором роботи [1, с. 212] проводиться аналіз ресурсної структури економічного потенціалу і виділяються такі основні його елементи: «виробничий, трудовий, природно-ресурсний, інноваційний, інвестиційний та інституціональний. Можливо, в майбутньому буде виділятися інтелектуальний потенціал. До цього існують всі передумови. Кожен з потенціалів характеризується кількісним і якісним станом відповідних видів ресурсів: виробничих, трудових, природних, інноваційних. Ефективність використання економічного потенціалу території залежить не тільки від наявності відповідних видів ресурсів, але і від оптимального їх залучення в господарський обіг».

Аналізуючи все вищезазначене, нами пропонується виділяти в структурі економічного потенціалу регіону в якості одного з рівнів його підсистеми експортно-імпортний потенціал, під яким нами розуміється максимально можливий обсяг міжнародної торгівлі товарами, роботами та послугами за умови найбільш ефективного використання усіх факторів виробництва експортних та споживання імпортних товарів, робіт і послуг на території даного регіону.

Нами встановлено, що при забезпеченні розширеного відтворення, використання експортно-імпортного потенціалу регіону із застосуванням існуючих технологічних способів виробництва і споживання товарів та послуг відіграє подвійну роль.

З одного боку, саме завдяки використанню експортно-імпортного потенціалу регіону суспільство має можливість вирішувати існуючі еколого-економічні проблеми, а з іншого – використання експортно-імпортного потенціалу регіону, побічно, через його продуктивні сили, деструктивно впливає на елементи навколишнього природного середовища, змінюючи,

таким чином, характер зв'язків у регіональній еколого-економічній підсистемі, створюючи різного роду загрози та небезпеки. Подальшого дослідження потребують питання, пов'язані з ідентифікацією та розробленням організаційно-економічного механізму протидії еколого-економічним загрозам і небезпекам на регіональному рівні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балацкий Е. О. Состав и структура экономического потенциала социально-экономических систем / Е. О. Балацкий // Социально-экономический потенциал региона: монография / под общ. ред. проф. О. Ф. Балацкого. – Сумы: Университетская книга, 2010. – С. 209-227.
2. Бестужева С. В. Методичні засади оцінки експортного потенціалу регіону / С. В. Бестужева // Економічний простір. – 2009. – №32. – С. 63–78.
3. Божанова О. В. Економічний потенціал та потенціал економічного розвитку підприємства відмінності та особливості / О. В. Божанова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – №29. – С. 305–308.
4. Божанова О. В. Управління економічним потенціалом підприємств: теоретичний аспект / О. В. Божанова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – №30. – С. 71–77.
5. Гончар О. І. Еволюція категорії «потенціал підприємства» та її роль в економічних дослідженнях / О. І. Гончар, Ю. Г. Галкіна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №5, Т. 3. – С. 245–247.
6. Грищенко В. Ф. Інноваційні підходи до удосконалення системи мотивації персоналу малих підприємств України у сучасних умовах господарювання [Текст] / В. Ф. Грищенко, М. С. Чернова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №1. – С. 103–112.
7. Грищенко В. Ф. Экологизация международных отношений как фактор формирования экономического потенциала территории [Текст] / В. Ф. Грищенко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2004. – №9(68). – С. 170–174.
8. Давискіба К. В. Економічний потенціал регіону та його ефективне використання в умовах ринкової трансформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / К. В. Давискіба. – Харків, 2005. – 20 с.
9. Дорошенко Ю. А. Состав и структура экономического потенциала / Ю. А. Дорошенко, А. Ю. Жулавский // Экономический потенциал административных и производственных систем: монография / под общ. ред. проф. О. Ф. Балацкого. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – С. 135-148.
10. Ждан О. М. Економічне обґрунтування терміна «потенціал підприємства» / О. М. Ждан // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – №20.3. – С. 139–142.
11. Котирева С. О. Сутність та особливості управління економічним потенціалом підприємства / С. О. Котирева, С. Т. Дуба // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2007. – №17.1. – С. 234–239.
12. Крат О. А. Кваліфікація поняття «соціально-економічний потенціал вищих навчальних закладів» / О. А. Крат, М. В. Артюхіна // Вчені записки Університету "Крок". – 2008. – №18, Т. 1. – С. 98-105.
13. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия : монография / Лапин Е. В. – Сумы: Университетская книга, 2002. – 310 с.
14. Мироненко М. Ю. Організаційні аспекти управління економічним потенціалом регіону / М. Ю. Мироненко [Електронний ресурс] / Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2011. – №2. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=247>.
15. Міценко Н. Г. Теоретичні аспекти визначення ресурсного потенціалу підприємства ресторанного господарства / Н. Г. Міценко, Г. В. Іванченко // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2006. – №16.7. – С. 204–207.
16. Ружицька Т. Д. Сутність та складові елементи поняття «економічний потенціал підприємства» / Т. Д. Ружицька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №5, Т. 2. – С. 178–181.
17. Третьяк В. В. Экспортный потенциал региона при оценке возможностей регионального внешнеэкономического развития / В. В. Третьяк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12(66). – С. 110-117.
18. Федоренко І. А. Нормативно-правові засади регулювання розвитку економічного потенціалу в Україні [Електронний ресурс] / І. А. Федоренко // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка. – 2008. – № 5(17), Ч. 4. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/RE/2008_5_4/zbirnuk_RE_4_118.pdf.
19. Яцкова О. М. Концептуальні підходи щодо оцінки потенціалу водогосподарського комплексу / О. М. Яцкова // Вісник Національного університету водного господарства. – 2009. – №3(47), Ч. 2. – С. 276–283.